

Advies

**Sectorraad Kunsten en Erfgoed
5 juli 2023**

Advies over het voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, wat betreft een recht van voorkoop voor roerend cultureel erfgoed, en het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, wat betreft de bescherming van topstukken die beschermd zijn door de monumentenwetgeving.

De SARC werd op 14 juni 2023 door Vlaams minister van Cultuur Jan Jambon om advies gevraagd over het voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, wat betreft een recht van voorkoop voor roerend cultureel erfgoed, en het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, wat betreft de bescherming van topstukken die beschermd zijn door de monumentenwetgeving. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed heeft de adviesvraag behandeld tijdens de zitting van 27 juni.

CONTEXT

Dit voorontwerp van decreet heeft als doel de volgende acties opgenomen in de Beleids- en Begrotingstoelichting bij de begrotingsopmaak 2023 te realiseren:

- a) Het invoeren van een voorkooprecht voor belangrijke cultuuroederen bij publieke veilingen. Dit behoorde tot de beleidsaanbevelingen die de Raad voor het behoud van het roerend cultureel erfgoed (Topstukkenraad) formuleerde voor de legislatuur 2019-2024. De Topstukkenraad adviseerde om, naar analogie van het in Frankrijk geldende 'droit de préemption', een voorkooprecht bij publieke veilingen in te voegen in het Topstukkendecreet. Een dergelijk voorkooprecht zou de Vlaamse overheid toelaten om bij publieke veiling van kunstwerken in de rechten van de hoogste bieder te treden en het kunstwerk in kwestie te verwerven.
- b) Het invoeren van een verbeterde procedure voor toelatingen en subsidiëring van fysieke ingrepen bij topstukken die zowel beschermd worden door het Topstukkendecreet als door het Onroerenderfgoeddecreet.

- c) Daarnaast voert dit voorontwerp een aantal aanpassingen door in het Topstukkendecreet om dit in lijn te brengen met de GDPR-regelgeving voor de bescherming van persoonsgegevens.

ADVIES

De SARC kijkt positief naar deze aanvulling op het bestaande Topstukkendecreet, waarbij het voorkeurecht op topstukken bij veilingen verder de vervreemding van topstukken uit Vlaanderen wil tegengaan.

Met dit nieuwe decreet wordt ook gezorgd voor een éénduidige regeling wat betreft de subsidiëring van fysieke ingrepen op topstukken die onroerend zijn door bestemming. Het is positief voor eigenaars en beheerders van monumenten met dergelijke topstukken dat alle toelatingen hiertoe nu via één kanaal zullen verlopen. Bij dergelijke aanvragen zal de Topstukkenraad ook steeds overleggen met het Agentschap Onroerend Erfgoed. De SARC looft dit mooie voorbeeld van transversale erfgoed aanpak tussen het Departement CJM en Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het verdient ook aanbeveling om een modus operandi met de Fédération Wallonie-Bruxelles af te spreken over de omgang met situaties waarbij een Franstalige publieke of private eigenaar een Vlaams topstuk zou aankopen.

OVERDRACHT VOORKEURECHT

Via Artikel 6 wil de Vlaamse Regering het voorkeurecht ook kunnen overdragen aan een limitatieve lijst van andere overheidsinstanties of aan derden met een belangeloos doel. De Memorie van Toelichting verduidelijkt dat het 'onder meer om de openbare besturen (gaat) die inrichtende macht zijn van erfgoedinstellingen, zo bijvoorbeeld de lokale en regionale overheden binnen het Nederlandse taalgebied'. De SARC raadt aan om bij de samenstelling van deze limitatieve lijst goed af te stemmen op de erkende collectie-beherende organisaties in Vlaanderen. Het is belangrijk dat bij de samenstelling geen relevante instanties of organisaties over het hoofd gezien worden. Het is ook belangrijk om te verduidelijken of de overdracht mogelijk is naar specifieke organisaties, naar lokale besturen, naar stichtingen, etc.

De SARC stelt ook voor om tijdig een duidelijk plan van aanpak uit te werken voor het bepalen van de best geplaatste collectie-beherende organisaties (musea, erfgoedbibliotheken, culturele archieven) waar een nieuw verworven topstuk zal worden ondergebracht.

BALANS TUSSEN DE VLAAMSE OVERHEID EN DE KUNSTMARKT

De SARC wil wijzen op het Angelsaksische systeem van 'export licensing' als een good practice. Daar treedt het mechanisme pas in actie als een werk dreigt uitgevoerd te worden. De overheid en de geïnteresseerde instelling hebben dan een vaste termijn (soms te verlengen) om de middelen bij elkaar te zoeken. Zo wordt er niet ingegrepen in de interne kunstmarkt, alleen bij risico op export en patrimoniumverlies.

Het is niet duidelijk wat er gebeurt als Vlaanderen haar recht opneemt, de termijnen dus beginnen te lopen en Vlaanderen uiteindelijk toch verkiest haar recht niet uit te oefenen. In dat geval kunnen

verkoper, veilinghuis en koper schade lijden, bijvoorbeeld wanneer de koper uiteindelijk door uitstel afziet van aankoop. Worden de veilinghuizen geacht de regelgeving in hun verkoopsvoorwaarden op te nemen om zulke situaties te vermijden?

Tenslotte, wat gebeurt er als bij een binnenlandse verkoop wordt afgezien van het voorkeepsrecht en hetzelfde stuk wordt later verkocht aan een buitenlandse koper? Kan Vlaanderen dan een eerdere evaluatie herzien?

GEVAAR VAN PRIJSVERTEKENING

Het systeem is kwetsbaar omdat verkopers de overheid in zekere zin tot aankoop kunnen dwingen, ook wanneer er geen risico op export bestaat. Zo wordt de marktpositie van verzamelaars met belangrijke werken versterkt. Men kan niet uitsluiten dat een stroman voor de verkoper de prijs opdrijft als het evident is dat een werk een echt topstuk is en de overheid eigenlijk dus niet anders kan dan aankopen. Dat soort marktvertekening speelt onder het systeem van 'export licensing' alleen bij uitvoer en dan is de meerkost te verantwoorden doordat het topstuk geëxporteerd dreigt te worden. Dat kan hier niet gebeuren (uitvoervergunning cultuuroederen) dus de eventuele meerkost is moeilijker te verantwoorden.

In het geval van een dergelijk scenario waarbij de prijs van een topstuk wordt opgedreven, kan Vlaanderen afzien van aankoop op basis van de prijs als alle criteria voor 'topstuk' wel aanwezig zijn? Dat zou bescherming bieden tegen prijsvertekening. Bovendien is de termijn van zestig dagen dan zeer kort om zelf bovenop nog bijkomende fondsen te vinden. De SARC vindt het wenselijk om in dat geval een uitzonderingsprocedure mogelijk te maken waardoor bij echt belangrijke stukken langer geld kan worden gezocht.

PRIVATE TRANSACTIES

De Vlaamse Gemeenschap komt alleen in actie bij openbare veilingen en dus niet bij private transacties, zoals het onderling overdragen van een werk via een kunsthandelaar. Zo vallen private transacties uit de boot maar deze vallen wel onder de uitvoervergunning cultuuroederen. In Wallonië en Brussel mag de overheid ook tussenkomen bij een onderlinge overdracht. De SARC vraagt om te bekijken of een dergelijke regeling ook in Vlaanderen kan worden ingevoerd zodat belangrijke stukken niet verloren gaan via private transacties.

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,
Bart Demuyt, voorzitter
Sigrid Bosmans, ondervoorzitter
Stijn De Cauwer, secretaris